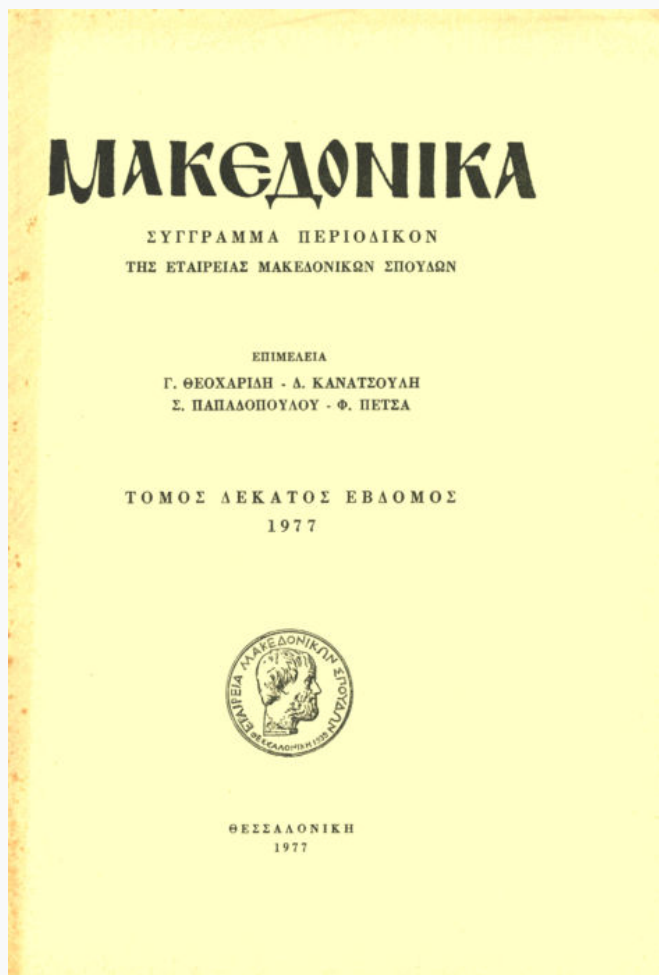

Μακεδονικά

Τόμ. 17, Αρ. 1 (1977)

Γ. Καφταντζή-Θ. Τενεκετζή, Η ιστορία της Ηρακλείας Νομού Σερρών και Λαογραφικά Ηρακλείας

Αθαν. Αγγελόπουλος

doi: [10.12681/makedonika.390](https://doi.org/10.12681/makedonika.390)

Copyright © 2014, Αθαν. Αγγελόπουλος

Άδεια χρήσης [Creative Commons Attribution-NonCommercial-ShareAlike 4.0](https://creativecommons.org/licenses/by-nc-sa/4.0/).

Βιβλιογραφική αναφορά:

Αγγελόπουλος Α. (1977). Γ. Καφταντζή-Θ. Τενεκετζή, Η ιστορία της Ηρακλείας Νομού Σερρών και Λαογραφικά Ηρακλείας. *Μακεδονικά*, 17(1), 468–469. <https://doi.org/10.12681/makedonika.390>

Δεύτερον, η πληροφορία του συγγραφέως (σ.18), ότι το χωρίον ήρίθειαι ἄνω τῶν 4.000 κατοίκων κατὰ τὰς ἀρχὰς τοῦ 20οῦ αἰῶνος, ἐλέγχεται ἀνακριβῆς, διότι, συμφώνως πρὸς ἀπογραφὰν τῶν χωρίων τῆς ἐπαρχίας Θεσσαλονίκης τοῦ 1911, πρωτοβουλία τῆς μητροπόλεως Θεσσαλονίκης, ἡ Μπάλτζα εἶχε, τὸ 1911, 446 οἰκίας, 996 ἄρρενας καὶ 979 θήλειες, σύνολον δηλαδὴ κατοίκων 1975 (βλ. 'Ιστορικὸν Ἀρχεῖον Μητροπόλεως Θεσσαλονίκης, Φάκελ. 936).

Τέλος, ἀξιόπιστον ἀρχεὶακὸν ὕλικὸν περὶ τῆς περιοχῆς αὐτῆς Θεσσαλονίκης, ὅπου τὰ χωρία: Μπάλτζα, Μπαλάφτσα, Δαοῦτ-Μπαλῆ, Νεοχωροῦδα, Γραδεμπόριον, Ἀσβεστοχώρι, Δουδουλάρ, Λιγκοβάνη καὶ Σωχός, ἀπόκειται εἰς τοὺς φακέλους 537, 538, 539β, 539δ, 540β, 541α, 543, 933, 934, 1050, 1051, 1052, 1056 καὶ 1057 τοῦ προμνημονευθέντος ἀρχείου, τὸ ὅποῖον ἀξιοποιούμενον θὰ διεφώτιζεν ἐπὶ πλεόν τὴν κοινοτικὴν, τὴν ἐκκλησιαστικὴν, τὴν ἐκπαιδευτικὴν καὶ τὴν ἐν γένει ἐθνικὴν κατάστασιν τοῦ νεοραλγικοῦ τούτου γεωγραφικοῦ διαμερίσματος τῆς Θεσσαλονίκης κατὰ τὸ β' ἡμῖς τοῦ 19ου αἰῶνος μέχρι τῶν βαλκανικῶν πολέμων.

Ἰδρυμα Μελετῶν Χερσονήσου τοῦ Αἵμου

ΛΘΑΝ. ΑΓΓΕΛΟΠΟΛΟΣ

Γ. Καφταντζή - Θ. Τενεκετζή, 'Η ἱστορία τῆς Ἡρακλείας Νομοῦ Σερρών καὶ Λαογραφικὰ Ἡρακλείας, Σέρρες 1973, σελ. 297.

Ὅπως ἡ «Ἱστορία τῆς Μπάλτζας» τοῦ Δ. Καμπασακάλη, οὕτω καὶ ἡ «Ἱστορία τῆς Ἡρακλείας» τῶν Γ. Καφταντζή - Θ. Τενεκετζή ἐρχεται νὰ πληρώσῃ κενὸν εἰς τὴν ἱστορίαν τῶν ἐλληνικῶν πόλεων καὶ κοινοτήτων τῆς Μακεδονίας κατὰ τὴν περίοδον τῆς τουρκοκρατίας. Ἐν προκειμένῳ, δίδεται συνολικὴ καὶ ὅσον τὸ δυνατόν πληρεστέρα εἰκὼν τῆς ἱστορίας εἰς τὸ πρῶτον μέρος τῆς ἐργασίας (σ. 9-248) καὶ τοῦ λαογραφικοῦ πλοῦτος εἰς τὸ δεύτερον μέρος αὐτῆς (σ. 249-297) τῆς ζωντανῆς ἐπὶ τουρκοκρατίας ἐλληνικῆς κοινότητος Τζιουμαγιάς (νῦν Ἡρακλείας), τοῦ κατὰ Δεμίρ-Ἰσάρ εἰς τὸ σαντζάκιον Σερρών.

Θὰ ἐξάρῳ τὰ σημεῖα ἐκεῖνα τῆς ἐργασίας, τὰ ἀναφερόμενα εἰς τὴν κοινοτικὴν, τὴν ἐκπαιδευτικὴν, τὴν ἐκκλησιαστικὴν καὶ τὴν ἐθνικὴν κατάστασιν τῆς ἐλληνικῆς κοινότητος Τζιουμαγιάς ἐπὶ τουρκοκρατίας, τὰ ὅποια, ἐξ ἄλλου, εἶναι καὶ τὰ πλεόν ἐνδιαφέροντα. Τὸ δεύτερον μέρος συγγραφέν ὑπὸ τοῦ Θ. Τενεκετζή, δὲν θὰ μὲ ἀπασχολήσῃ λόγῳ ἀναρμοδιότητος.

Κοινότης Τζιουμαγιάς. Μέχρι τοῦ 1894 τὸ ἐλληνοβλαχικὸν στοιχεῖον Τζιουμαγιάς, ἐγκατασταθὲν ἐκεῖ περὶ τὰ τέλη τοῦ 18ου καὶ τὰς ἀρχὰς τοῦ 19ου αἰῶνος ἐκ Δυτικῆς Μακεδονίας καὶ Ἡπείρου, ἦτο διηρημένον εἰς δύο συνοικισμοὺς, ἀνταγωνιζομένους ὁ εἰς τὸν ἄλλον, τὸν Αὐγουστον ὅμως τοῦ 1894 διὰ τοῦ «Κανονισμοῦ τῆς ἐλληνικῆς ὀρθοδόξου κοινότητος Δζουμαγιάς-Βαϊρακλή», ἐπικυρωθέντος ὑπὸ τοῦ Οἰκουμενικοῦ Πατριαρχείου, ἐπῆλθεν ἡ συνένωσις τῶν δύο τούτων συνοικισμῶν μὲ λίαν θετικὰ ἀποτελέσματα διὰ τὴν ἐπιβίωσιν τοῦ αὐτόθι ἐλληνικοῦ στοιχείου. Τὸ κείμενον τοῦ ἐνδιαφέροντος τούτου κανονισμοῦ δημοσιεύεται τὸ πρῶτον εἰς τὴν παρούσαν ἐργασίαν, ὥς μίᾳ μοναδικῇ πηγῇ διὰ τὴν κατάστασιν τοῦ ἐλληνισμοῦ τῆς περιοχῆς αὐτῆς (σ. 81-88), ὅπως οὗτος προβάλλει μέσῳ τοῦ κοινοτικοῦ καὶ ἐκκλησιαστικοῦ καθεστώτος τῆς περιόδου αὐτῆς. Ὁ κανονισμὸς ἀποτελεῖται ἀπὸ 9 ἄρθρα, ὑπογραφόμενα ἀπὸ 68 ἀντιπροσώπους, αἱ ὑπογραφαὶ τῶν ὁποίων βεβαιοῦνται ὑπὸ τοῦ μητροπολίτου Μελενίκου Κωνσταντίνου (1894-1899). Ἡ σημασία τῆς ἰδρύσεως τῆς νέας κοινότητος Τζιουμαγιάς, μὲ ἕνα κανονισμὸν ἀνατακρινόμενον εἰς τὰς τότε περιστάσεις, ὑπῆρξε μεγάλῃς σπουδαιότητος διὰ τὴν ἀντιμετώπισιν ἰδίᾳ τῶν ξένων προπαγανδῶν εἰς τὴν Ἀνατολικὴν Μακεδονίαν.

Σχολική κατάστασις. Δίδεται (σ.116-126) λεπτομερής πίναξ διδασκάλων μετά βιογραφικόν στοιχείων ὅσων ὑπηρέτησαν εἰς τὰ σχολεῖα τῆς Τζουμαγιάς κατὰ τὴν περίοδον 1883-1916. Καὶ ἡ κοπιώδης προσφορά αὐτῆ τοῦ συγγραφέως τοῦ πρώτου μέρους τῆς ἐργασίας συμβάλλει, ὅπωςδῆποτε, εἰς τὴν παραιτέρω ἐρευναν τῆς σχολικῆς κινήσεως εἰς τὴν 'Ανατολικὴν Μακεδονίαν κατὰ τὰς τελευταίας δεκαετίας τῆς τουρκοκρατίας εἰς τὴν Μακεδονίαν.

Ἑκκλησιαστικὴ ἱστορία. Ἡ Τζουμαγιά ἐξεμίχθη σὺν τῷ χρόνῳ εἰς χειμερινὴν ἔδραν τοῦ ἐκάστοτε μητροπολίτου Μελενίκου. Διὰ τὸν λόγον αὐτὸν ὁ συγγραφεὺς τοῦ πρώτου μέρους τῆς ἐργασίας παραθέτει λεπτομερεῖς ἐπισκοπικοὺς καταλόγους τῆς ἐπαρχίας αὐτῆς, ἀπὸ τῆς ἰδρύσεως τοῦ Τζουμαγιάς μέχρι σήμερον, λίαν διαφωτιστικοὺς ὡς πρὸς τὰ βιογραφικὰ στοιχεῖα τῶν μητροπολιτῶν Μελενίκου. Οὗτοι ἦσαν: Λεόντιος ὁ Α' (1769-1796), Ἀνθίμος ὁ Β' (1796-1820), Σαμουὴλ (1820-1830), Γρηγόριος ὁ Γ' (1830-1837), Διονύσιος ὁ Γ' (1837-1875), Προκόπιος (1875-1891), Ἀλέξανδρος (1891-1894), Κωνσταντῖνος (1894-1899), Λεόντιος (1899-1900), Ἰωακείμ (1900-1903), Εἰρηναῖος (1903-1906), Αἰμιλιανὸς (1906-1911), Κωνσταντῖνος (1911-1913), Παρθένιος (1913-1921), Νεόφυτος (1922-1931), Βασίλειος (1930-1967) καὶ Ἰωάννης (1967-). Οἱ τελευταῖοι τέσσαρες συνεχίζουν τὴν ἱστορίαν τῆς μητροπόλεως Μελενίκου ὡς μητροπολιταὶ Σιδηροκάστρου, ἔχοντες ἔδραν τῶν τῶ Σιδηροκάστρου, ἐνθα κατέφυγον οἱ περισσότεροι Ἑλληνες κάτοικοι Μελενίκου μετὰ τὸ 1923, ὅτε ἡ πόλις καὶ τὸ βόρειον τμήμα τῆς ἐπαρχίας Μελενίκου παρεχωρήθησαν μετὰ τῆς συνθήκης τοῦ Βουκουρεστίου εἰς τὴν Βουλγαρίαν.

Ἐθνικοὶ ἀγῶνες. Ἡ κατ' ἐξοχὴν προσφορά τοῦ συγγραφέως τοῦ πρώτου μέρους τῆς ἐργασίας ἔγκειται εἰς τὴν ἐπιτυχὴ ἀναδίπλωσιν τῆς ἱστορίας τοῦ Μακεδονικοῦ Ἀγῶνος εἰς τὴν Τζουμαγιάν καὶ ἐν σχέσει πρὸς τὴν λοιπὴν Ἀνατολικὴν Μακεδονίαν. Αἱ ἔνοπλοι ἑλληνικαὶ ὁμάδες τῆς Τζουμαγιάς διεδραμάτισαν ρόλον ἀμυντικῆς θωρακίσεως τοῦ ἑλληνισμοῦ τῆς Ἀνατολικῆς Μακεδονίας ἐναντίον τῶν ὀργάνων τῶν ἔθνων προπαγανδῶν, κυρίως τῶν Βουλγάρων καὶ δευτερευόντως τῶν Ρουμανοφίλων. Διεκρίθησαν ὡς ἡγετικά στελέχη τῶν ἐνόπλων ἑλληνικῶν σωμάτων οἱ: Θανάσης Χατζηπανταζῆς, Στέργιος Βλάχμπης, Θωμὰς Τζιντζής, Δημήτριος Ρώτσκας, Νικολάκης Καλαμαρτζής, Γιάννης Πατσιάκας κ.ἄ.

Μερικαὶ διορθώσεις καὶ συμπληρώσεις. Ἡ βλαχικὴ λέξις Ἰσβουρου (πληθ. Ἰσβουρι) = πηγὴ, βρύση, δὲν εἶναι ρουμανικῆς ἀλλὰ σλαβικῆς προελεύσεως, ἐκ τῆς σλαβικῆς λέξεως izvor = πηγὴ (βλ. σ. 19, σημ. 3). Ὁ τέως ἐπίσκοπος Χαριουπόλεως Κωνσταντῖνος Ἀσημάδης κατὰ τὸ 1911 ἐξέλεγε μητροπολίτης Μελενίκου (1911-1913) καὶ οὐχὶ Σιδηροκάστρου, ὅπως σημειώνει ὁ συγγραφεὺς (σ. 96), τιμᾶται δὲ ἡ μνήμη του ὡς ἐθνομάρτυρος ὑπὸ τὴν ιδιότητα τοῦ μητροπολίτου Μελενίκου, κατακρεουργηθέντος ὑπὸ τῶν Βουλγάρων εἰς τὸ Σιδηρόκαστρον τὴν 25 Ἰουνίου τοῦ 1913. Ἔργον τῆς Τοπικῆς Συνόδου τοῦ 1872 ἐν Κωνσταντινουπόλει δὲν ὑπῆρξεν ὁ ἀφορισμὸς τοῦ Βουλγάρου Ἐξάρχου διὰ νὰ ἐπέλθῃ τὸ Σχίσμα (σ. 151), ἀλλὰ ἡ καταδίκη τοῦ ἐθνοφυλετισμοῦ ὡς αἰρέσεως καὶ τῶν ὁπαδῶν αὐτοῦ ὡς Σχισματικῶν, ἐπ' εὐκαιρίᾳ τοῦ βουλγαρικοῦ ζητήματος. Κατὰ τὴν ὑπ' ὅσιν περίοδον, τέλος, δὲν ἔχομεν «αὐτοκέφαλη βουλγαρικὴ ἐκκλησία» (σ.151), ἡ ὁποία ἀνεγνωρίσθη, ὡς τοιαύτη, πολὺ ἀργότερον, μετὰ τὴν ἄρσιν τοῦ βουλγαρικοῦ Σχίσματος.

Ἰδρυμα Μελετῶν Χερσονήσου τοῦ Αἵμου

ΑΘΑΝ. ΑΓΓΕΛΟΠΟΥΛΟΣ